

AMİSOS / AMISOS

Cilt/ Volume 8, Sayı/ Issue 14 (Haziran/ June 2023), ss./ pp. 1-18
ISSN: 2587-2222 / e-ISSN: 2587-2230
DOI: 10.48122/amisos.1268570

Özgün Makale/ Original Article

Geliş Tarihi/ Received: 21. 03. 2023
Kabul Tarihi/ Accepted: 23. 06. 2023

SAVATRA VE ÇEVRESİNDE BULUNAN SÜTUN BAŞLIKLARI

COLUMN HEADS FOUND IN SAVATRA AND ITS SURROUNDINGS

Şevket BÜYÜKASLAN – İlker IŞIK*

Öz

Günümüz Konya-Aksaray karayolu üzerinde Yağlıbayat Mahallesi'nde yer alan Savatra Antik Kenti içerisinde yapılan kazılar ve çevresinde yapılan araştırmalar sonucunda ele geçen altı adet sütun başlığı ve sütun başlığı parçası bu çalışmada yer almaktadır. Çalışmada yer alan sütun başlıkları, Dorik-İonik ve İon başlıkları tanımlamasıyla iki farklı grup olarak ele alınmıştır. Sütun başlıklarının üretim ve bezeme dekorasyonu incelenerek Savatra Antik Kenti ve çevresinde dönem mimarisi hakkında bilgi edinilmiştir. Başlıkların ekinusu üzerinde yer alan ion kymathionu, başlıktan sütuna geçişinde kullanılan bezemeler, polster, polster alını ve balteus alanları incelendiğinde, Dorik-İonik özellikli sütun başlığının MS I. yüzyılda üretilen başlıklar ile benzer özelliklere sahip olduğu görülmektedir. İon başlıkları ise ayrı bir şekilde incelenmiş, İon kymathionu, polster ve balteus alanlarında zengin bezeme ve ince işçiliğe sahip oldukları belirlenmiştir. Anadolu'da yer alan benzer üslupta ve benzer formda üretilen İon sütun başlıkları göz önünde bulundurularak, Savatra Antik Kenti ve çevresinde tespit edilen İon sütun başlıklarının genellikle MS II.-III. yüzyılda üretilen sütun başlıklarıyla benzer özellikler yansıttığı söylenebilir. Çalışmada yer verdiğimiz başlıkların tamamının devşirme malzeme olmasından dolayı hangi yapının taşıyıcı unsuru olarak kullanıldığı tespit edilememiştir. Çalışmada ele almış olduğumuz sütun başlıkları genel anlamda Roma Dönemi'ne ait mimari özellikleri yansıtmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Savatra, Lycaonia, İon Başlıkları, Roma Mimarisi, Mimari Bezeme.

Abstract

* Sorumlu Yazar/Responsible Author: Arkeolog, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Konya/Türkiye. E-posta: sevko_b.aslan@hotmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3431-7781>
Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü, Konya/Türkiye. E-posta: ilkerarkeo26@gmail.com ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-4510-6100>

Six column capitals and column cap fragments recovered as a result of the excavations in Savatra Ancient City, located in Yağlıbayat Neighborhood on the Konya-Aksaray highway today, and the researches conducted around it are included in this study. The column capitals in the study were handled in two different groups with the definition of Doric-Ionic and Ionic capitals. By analyzing the production and decoration of the capitals, information about the architecture of the period in and around the ancient city of Savatra was obtained. When the ionic kymathion on the echinus of the capitals, the decorations used in the transition from the cap to the column, the polster, the polster forehead and the balteus areas are examined, it is seen that the Doric-Ionic capitals have similar features with the capitals produced in the first century AD. Ionic capitals, on the other hand, were analyzed separately and it was determined that they have rich decoration and fine workmanship in the Ionic kymathion, polster and balteus areas. Considering the Ionic capitals produced in a similar style and form in Anatolia, it can be said that the Ionic capitals found in and around the ancient city of Savatra generally reflect similar characteristics with the capitals produced in the II-III century AD. Since all of the capitals included in the study are spolia, it could not be determined which building they were used as a load-bearing element. In general, the capitals we have discussed in the study reflect the architectural features of the Roman Period.

Keywords: Savatra, Lycaonia, Ionic Capitals, Roman Architecture, Architectural Decoration.

Giriş

Savatra Antik Kenti, Konya-Aksaray karayolunun 58. km.'de bulunan Yağlıbayat mahallesinde yer almaktadır.¹ Savatra kendisine komşu olan Perta (Giyim) ve Kana (Gene\ Beşığı) ile birlikte Lycaonia Bölgesi'nin en doğusundadır. Kent Bozdağ'ın eteklerine kurulmuştur. Tarihsel süreç içerisinde Savatra Antik Kenti önemli bir yere sahiptir. Antik dönemden itibaren birçok seyyah ve araştırmacının uğrak yeri olan Savatra hakkında, Strabon,² "...ve hatta suyun satıldığı Savatra 'da olduğu üzere dünyanın en derin kuyuları, su bulmayı olası kılar." ifadeleriyle söz etmektedir. Savatra'dan bahseden diğer bir seyyah olan Charles Texier,³ Strabon'un aktarımlarını doğrularak kent hakkında bilgi vermektedir. Savatra'da Roma dönemine ait ele geçen birçok yazıt üzerinde M. Calder ve J. M. R. Cormack'ın yaptığı epigrafi çalışmalarıyla kent hakkında yeni bilgiler açığa çıkartılmıştır.⁴

Savatra antik kenti, Roma İmparatorluğu yönetiminde ihtişamlı ve stratejik bir konumda bulunmaktadır. Roma Dönemi'nde coğrafi sınırların değişmesinden dolayı Galatia ve Lycaonia bölgesi içerisinde gösterilen Savatra, Roma'nın erken dönemlerinde Galatia Bölgesi içerisinde bulunmaktadır.⁵ MS 370-372 yıllarında yapılan Roma içerisindeki yeni düzenlemeyle Savatra, Lycaonia Bölgesi'ne dâhil edilmiştir.⁶ Savatra'da, kendi içerisinde bağımsız bir yönetim sistemine sahip kent yapısı görülmektedir. Kentin MÖ I. yy.'da üzerinde "ΣΟΑΤΡΕΙΣ" yazan kendi sikkelerini basmış olması Savatra'nın önemini vurgulamaktadır.⁷ Ramsay, Savatra'da Roma İmparatoru Traianus Dönemi'nden itibaren bir darphanenin mevcut olduğundan, Antonius Pius Dönemi'ne ait sikkelerin bulunduğundan bahsetmektedir.⁸ Bizans Dönemi'nde bir piskoposluk merkezi haline gelen Savatra, MS 381 yılındaki İstanbul Konsili ve MS 451

¹ Bildirici 2009, 209; Işık 2018, 194.

² Strabon 12.6.1.

³ Texier 2002, 99.

⁴ Calder-Cormack 1962, 41-46

⁵ Işık 2018, 195; Kadıoğlu 2009, 23; Kaya 2000, 164; Mitchell 1993, 155.

⁶ Bahar 2015, 291.

⁷ Aulock 1976, 73; Işık 2018, 195.

⁸ Ramsay 1960, 419.

yılındaki Kadıköy Konsili'ne temsilci göndererek bu dönemde de oldukça önemli bir kent olduğunu göstermektedir.⁹

Çalışmamız, 2017-2022 yılları arasında Doç. Dr. İlker Işık başkanlığında Savatra'da gerçekleştirilen yüzey araştırmaları ve 2021 yılından itibaren gerçekleştirilen kazı çalışmaları esnasında bulunan ion başlıkları özelinde yapılmıştır. Yapmış olduğumuz bu çalışmada, Savatra Antik Kenti ve civarında bulunması muhtemel olan Roma Dönemi yapıları ile yapı elemanlarının tipolojik ve kronolojik olarak incelenmesiyle bölge özelinde dönemsel inşa yoğunluğunun tespiti amaçlanmıştır. Yapmış olduğumuz çalışma konusunda literatür tarama çalışması yapılmış, Savatra ve civarında bu konu özelinde herhangi bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle yapılan çalışmanın bölgede yapılacak diğer araştırmalara ışık tutacağı düşüncesindeyiz.

İon başlıkları Yağlıbayat Mahallesi içerisinde ve çevresinde yapılan araştırmalar sonucunda tespit edilen beş adet devşirme malzeme ve Savatra kazısı sırasında açığa çıkartılan bir adet malzeme olarak belirlenmektedir. Devşirme sütun başlıkları, ölçüleri alındıktan sonra fotoğraflanarak kayıt altına alınmıştır. Çalışmalarımız sırasında tespit edilen malzemelerin tipolojik değerlendirilmesi ve analojisi yapılarak eserler hakkında tarihlendirme önerisi verilmiştir.

Tipoloji ve Tarihlendirme

Savatra Antik Kenti ve çevresinde yapılan araştırmalar sonucunda B1, B2, B3, B4, B5, katalog numaralı toplam beş adet sütun başlığı ve B6 katalog numaralı bir adet polster parçası değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirmeye alınan B1 katalog numaralı başlık beyaz-gri alacalı mermerden üretilmiş, ekinusu ion kymationlu dor başlığı kategorisindedir. Savatra ve çevresinde tespit edilen B2, B3, B4, B5, B6 katalog numaralı başlıklar da mermerden üretilmiştir. B5 numaralı başlık dışındaki diğer başlıklar gri-beyaz mermerden üretilirken, B5 numaralı başlık materyal olarak diğer örneklerin dışında beyaz mermerden üretilmiştir. B1 numaralı başlık dışındaki başlıklar ion başlıkları olarak adlandırılmıştır.

Ekinusu ion kymationlu dor başlıkları, araştırmacılar tarafından farklı şekillerde adlandırılmıştır.¹⁰ Bu başlıkların Arkaik Dönem ilk örnekleri, Naukratis'te bulunan Apollon Tapınağı,¹¹ Polykrates Dönemi Samos Hera Tapınağı'nın¹² sütun başlıklarında ve Atina Erechtheion'u Karyatidleri¹³ üzerinde izlenmektedir. Klasik Dönem 'de Atina Erechtheion Karyatidler'in başları üzerinde karşılaşılan örnekler incelendiğinde, Arkaik Dönem örneklerine göre ekinusunda yer alan İon kymationu daha yumuşak şekilde işlenmektedir. Dor başlıklarının ionik öğelerle yumuşatılması geleneği, MÖ V. yüzyıldan başlayarak Hellenistik Dönem'de de etkisini sürdürmektedir.¹⁴ Dorik-İonik başlıklar, Anadolu'da ilk kez Miletos Boulouterion'u (MÖ 175-164), Miletos Magazinhalles yapısı ve Teos Dionysos Tapınağı batı stoasında

⁹ Le Quien 1901, 1083; Işık 2018, 196.

¹⁰ J. Durm ionik özelliklere sahip Dor başlıkları için Toskanik-Dorik Başlıklar, W. Wielberg Toskanik Başlıklar, C. Watzinger ve K. Wulzinger Kyma Başlıklar, H. Knackfuss Hellenistik-Dorik Kyma Başlıklar, W. B. Dinsmoor İonik Etkili Dorik Başlıklar, J. J. Coulton Yumurta-Ok Bezemeli Başlıklar, M. Uz Samos Tipi Başlıklar, U. Outschar Dorik Başlıklar, C. Vasdaris Dorik-Toskanik Başlıklar, P. Pensabene Ekinusu İonik Kymalı Başlıklar, M. Blömer ve E. Winter Yumurta-Ok Bezemeli Dorik Başlıklar, F. Rumscheid Dorik-İonik Başlıklar, T. Ismaelli Ovolo Ekinuslu Başlıklar, Zeliha Gider Ekinusu İon Kymationlu Dor Başlıkları ve Ü. Demirer-E. Sayın ise Ekinusu İon kymationlu Dor Başlıkları olarak isimlendirmiştir. (Coulton 1976, 72; Dinsmoor 1950, 297; Durm 1905, 375-376; Gider 2011, 139; Gider 2013, 66-67; Knackfuss 1924, 172; Rumscheid 1994, 307-308; Pensabene 1993; Ismaelli 2009, 21-362; Watzinger-Wulzinger 1921, 47; Wilberg 1919, 181; Demirer-Sayın 2019, 47.

¹¹ Naukratis Apollon Tapınağı örnekleri için bkz. Flinders 1886, 13.

¹² Samos Hera Tapınağı başlıkları için bk. Rumscheid 1994, 307.

¹³ Lauter 1976, Lev. 9-10.

¹⁴ Şimşek-Yener 2014, 174.

karşımıza çıkmaktadır.¹⁵ Bu kentlerde görülen dörtgen bir abakustan oluşan başlık örnekleri, ekinusunda ion kymationu ve ok uçları betimlenerek altta astragal bir çizgiyle sonlanmaktadır.¹⁶ Bahsi geçen her üç yapıda da dor ve ion düzenine ait yapı elemanları sadece başlıklar ile sınırlandırılmamış, tüm yapı elemanlarında uygulandığı görülmektedir.

Ekinusu ion kymationlu dor sütun başlıklarının Hellenistik Dönem sonrası tekrar gündeme gelmesinde, MÖ 14 yılında meydana gelen büyük depremin ardından Teos Dionysos Kutsal Alanı Batı Stoa'da yapılan tamiratların etkisi olduğu araştırmacılar tarafından düşünülmektedir.¹⁷ Erken İmparatorluk Dönemi ile birlikte Dor mimarisini etkisi altına almaktadır. Bu dönemde Hellenistik Dönem 'den farklı olarak başlık üzerinde yeni bir düzenleme yapılmıştır. Hellenistik Dönem 'de ion kymationunu sonlandıran astragal çizgi bezemesi yerine genellikle basamak şeklinde işlenen annuletlerin kullanıldığı görülmektedir.¹⁸ Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen ve Anadolu'da karşılaşılan örnekler; Hierapolis Apollon Kutsal Alanı Portikosu,¹⁹ Blaundos Tapınak Temenosu,²⁰ Aphrodisias Sebasteionu,²¹ Aphrodisias Tiyatrosu,²² Teos Dionysos Tapınağı Portikosu,²³ Efes Domitian Tapınağı,²⁴ Hierapolis Mermer Stoa,²⁵ Antiocheia İmparator Kültü Kutsal Alanı,²⁶ Stratonikeia Tiyatrosu,²⁷ Kibyra,²⁸ Karaman²⁹ ve Laodikeia³⁰, da görülmektedir.

Savatra'da tespit edilen B1 (Res. 1) katalog numaralı başlık da ekinusun altında annulet kullanılan başlıklar arasına dâhil edilebilir. Düz monolit bir sütun üzerine işlenen başlık, ekinusunda ion kymationu ve ok ucu bezemesi ile işlenmektedir. Başlıktan sütuna geçiş, sütun boynunda yer alan tek sıra annulet ile yapılmaktadır. Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde kullanılan düz monolit sütun örneği Savatra'da tespit edilen başlıkta karşımıza çıkmaktadır. Dor düzeninde görmeye alıştığımız düz işlenmiş sütunların Roma İmparatorluk Dönemi'nde, agora portikleri, nymphaion, sütunlu caddeler, çok sütunlu anıtsal cepheye sahip tiyatro vb. yapılarda kullanılmış olduğu tespit edilmektedir.³¹ Yarı yivli ve yivsiz sütun örneklerinin kullanılmasının, iş gücü, maliyet vb. etkenlerin yanı sıra özellikle düz işlenen sütunların cephe vurgusu ve ilgiyi zengin üst yapı elemanlarına toplama amacı güttüğü düşünülmektedir.³² Savatra'da ele geçen B1 katalog numaralı başlık örneğinin devşirme bir malzeme olarak tespit edilmesi, başlığın hangi amaçla ve hangi yapıda kullanıldığına dair bir fikir vermemektedir. Savatra'ya yakın bölgelerde tespit edilen benzer başlıkların; abakus-ekinus oranı, annulet formu, yumurta dizisi örneklerine bakılarak, Kibyra, Sagalassos Apollo

¹⁵ Knackfuss,1908, 43; Rumscheid 1994, 308; Uz 1986, 239; Uz 2013, 206; Demirer-Sayın 2019, 47; Alp 2006, 23.

¹⁶ Demirer-Sayın 2019, 47.

¹⁷ Uz 1990, 60-61; Gider 2013, 68.

¹⁸ Demirer-Sayın 2019, 48.

¹⁹ Ismaelli 2009, 362; D'Andria 2003, 136-137; Şimşek-Yener 2014, 174.

²⁰ Filges 2006, 59; Şimşek-Yener 2014, 174.

²¹ Outschar 1987, 108-110.

²² De Chaisemartin-Theodorescu 1991, 63.

²³ Outschar 1987, 110; Rumscheid 1994, 6; Şimşek-Yener 2014, 174.

²⁴ Wilberg 1923, 15-16; Bammer 1980, 84; Şimşek-Yener 2014, 174.

²⁵ Ismaelli 2009, 380.

²⁶ Rumscheid 1994, 303.

²⁷ Mert 2009, 113-114.

²⁸ Demirer-Sayın 2019, 48.

²⁹ Gider 2011, 146.

³⁰ Şimşek-Yener 2014, 174-175.

³¹ Alp 2006, 22.

³² Alp 2006, 22.

Klairo, Aydın Müzesi örnekleri ve Laodikeia ile benzer özellikler teşkil etmektedir. Bu nedenle Savatra'da tespit edilen ekinusu ion kymationlu dor başlığı MS I. yüzyıla tarihlendirilebilir.³³

Çalışmada konu edilen B2 (Res. 2-3), B3 (Res. 4-5), B4 (Res. 6-7), B5 (Res. 8-9), B6 (Res. 10-11) katalog numaralı başlıklar kısmi ya da ciddi tahribat görmüş örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. B2 (Res. 2-3) numaralı başlığın, ekinus kısmının neredeyse yarısı kırıktır. Başlığın polster ve polster alınının bir kısmı izlenebilmekte, balteus kısmı ise tamamen tahrip olmuştur. Bu durum tanımlama ve tarihlendirme yapmada güçlük çıkarmakla birlikte, tipoloji konusunda bize belli çıkarımlar yapma imkânı vermektedir. B3 numaralı başlık muhtemelen 3 plasterli bir köşe sütununa ait olmalıdır. B3 (Res. 4-5) numaralı başlığın ekinus kısmının büyük bölümü tahrip olmuştur. Yine bu başlık üzerinde birbirini kesen iki plaster bulunmaktadır. Ancak diğer plasterin olduğu alan ve İon kymatiolu ekinusun bir kısmı kırık olarak tespit edilmiştir. B6 katalog numaralı buluntu ise sadece bir başlığa ait plaster parçasıdır. Büyük oranda yok olmuş başlıktan yalnızca plasterin bir bölümü ele geçmiştir. Plaster üzerindeki kıvrık dal bezeğinin, yapıldığı dönem hakkında genel bir kanıya varılabilmek ihtimali olması nedeniyle değerlendirmeye dâhil edilmiştir.

İon stilindeki başlıklar Anadolu'da ilk olarak MÖ VI. yüzyılda batı kıyılarında görülmektedir.³⁴ Fenike ve Hitit etkisiyle ortaya çıkan Aioli tipi sütun başlıklarının en eski örnekleri Smyrna (Bayraklı) Athena Tapınağı'nda gözlemlenmektedir.³⁵ Hellenler tarafından çok tercih edilmeyen doğu orijinli Aioli tipi başlıklar üzerinde yapılan değişikliklerle İon tipi sütun başlıklar ortaya çıkmaktadır.³⁶ Arkaik Dönem'de basit form ve teknik ile işlenen İon tipi başlıklar, MÖ V. yüzyıldan itibaren geliştirilmeye başlamış ve Hellenistik Dönem'de son halini almıştır.³⁷ Teos Atik Kenti akropolisinde yer alan Tapınak yapısına ait olduğu düşünülen İon başlıkları ince bir işçiliğe sahip olsa da başlıklarda yer alan kaba biçimde işlenen ekinus kymationları MS VI. yüzyıla tarihlenen Milet ve Samos örneklerine benzemektedir.³⁸ Teos akropolünde bulunan bu başlıklar, İon başlıklarının ilk örnekleri arasında kabul edilmekte ve MS VI. yüzyılın 2. yarısına tarihlenmektedir.³⁹ İon başlıklarının Klasik Dönem örnekleri ise Anadolu'da bulunan mezar mimarisi örnekleriyle izlenmektedir. Geç Klasik Dönem İon düzeni ve başlıklarına ait örnekler Nereidler Anıtı ve Halikarnassos Mausoleumu'nda bulunmaktadır.⁴⁰

Anadolu'da Hellenistik Dönem'de kullanılan İon düzeninin en güzel örnekleri Magnesia Artemis⁴¹ ve Athena Polias⁴² tapınağında izlenmektedir.

Hellenistik ve Roma Dönemi boyunca sivil ve resmi birçok yapıda, farklı şekillerde ve farklı bezemelerle imal edilen İon sütun başlıkları tarihsel süreç içerisinde değişik formlarla karşımıza çıkmaktadır. İon başlıklarında görülen bezeme farklılıkları bizlere tipolojik ve kronolojik olarak sınıflandırma ve tarihlendirme imkânı sağlamaktadır. O. Bingöl,⁴³ başlıkları bezeme farklılıklarından faydalanarak, Samos tipi, Attika tipi, İon tipi ve Attika Anadolu tipi

³³ İon kymationunda yer alan yumurta ok dizisinin işleniş şekli de MS 1. yy. özelliği teşkil etmektedir. Aynı döneme ait yumurta dizisi örnekleri ve örneklerin değerlendirilmesi için bkz. (Karaosmanoğlu 1996, 24-32.)

³⁴ Charbonneaux 168, 170, 202; Uz 2013, 195-196; Aybek -Arslan 2015, 30.

³⁵ Aybek-Arslan 2015, 30.

³⁶ Akurgal 2000, 48-51; Aybek-Arslan 2015, 30.

³⁷ Lawrence 1983, 160.

³⁸ Koenigs 1996, 141-146, Taf. 27; Kadioğlu 2015, 362; Aybek-Arslan 2015, 30.

³⁹ Koenigs 1996, 270, 670, Taf. 89,2, 2,3; Kadioğlu 2015, 353-357.

⁴⁰ Aybek-Arslan 2015, 30.

⁴¹ Bingöl-Kökdemir 2012, 393-394.

⁴² Rumscheid 1998, 115.

⁴³ Bingöl 1980, 49-54.

olmak üzere dört ana form altında sınıflandırmaktadır. İon sütun başlıklarının ön yüzleri birbirine ardına sıralanan *Abakus*, *Kanalis* ve *Ekhinus* olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır.⁴⁴ İon başlıklarının abakus bölümlerinde özellikle Klasik ve Hellenistik dönemde oldukça yaygın olarak Lesbos ve İon kymationu bezemesi görülürken Roma Dönemi'nde ise genellikle bu alan boş bırakılmaktadır.⁴⁵ Savatra ve çevresinde tespit edilen başlıkların hemen hemen hepsi çok ağır tahribata uğramıştır. Ancak izlenebilen kısımlarından gözlemlerimize göre abakus bölümleri bezemesiz olarak üretildiği tespit edilmiştir.

İon sütun başlıklarında tarihleme açısından en önemli bölüm ekhinsta yer alan İon kymationu bezemeleri ve polster alanında bulunan bezeme örnekleridir. İon kymationu, yan yana işlenmiş yumurta motifleri ile bu yumurta motiflerini birbirinden ayıran yumurta çanakları ve ok ucu motiflerinin bir arada kullanılmasıyla oluşan bir mimari bezeme şeklidir.⁴⁶ Tarihsel süreç içerisinde farklı formlarla karşımıza çıkan bu bezeme biçimi, Roma Dönemi öncesinde genellikle beş adet yumurta dizisi birlikte kullanılmış olsa da üç yumurta dizisinin birlikte kullanıldığı örnekleri de mevcuttur.⁴⁷ Roma Dönemi'nde ise, bölgesel kullanım farklılıkları olsa da genellikle üç yumurtalı kymation kullanımı görülmektedir.⁴⁸ Roma Dönemi'nde kullanılan üç ve beş yumurtalı kymationların yanı sıra bu döneme özgü başka bir özellik ise, Severuslar Dönemi ile birlikte iki yumurtalı kymation bezemesinin kullanılmasıdır.⁴⁹ İon kymationlarında bulunan yumurta bezemesi erken dönemlerde daha oval bir görünüme sahipken, Roma Dönemi'nde yumurta uçlarının uzun, sivri ve keskin hatlara sahip olduğu görülmektedir.⁵⁰ Yumurta çanakları Erken İmparatorluk Dönemi'ne kadar yumurta ile birlikte ve aynı hizada kullanılırken, MS. II. Yüzyıl itibarıyla çanaklar yumurtadan ayrılarak daha derin işlenerek kullanılmıştır.⁵¹ Bazı zengin bezemeli⁵² İon başlıklarında başlığın altında yer alan ve başlığı çepeçevre saran astragal silme⁵³ motifi görülmektedir. Sütun başlıklarının kenarlarında yer alan volüt kısımları farklı varyasyonlarda işlenmiş ve iki, üç ve dört yivli olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵⁴ İon sütun başlıklarının yan kısımları da tarihleme açısından oldukça önem arz etmektedir. Yan yüzlerde yer alan polster yastığı üzerindeki bezemeler ve polster ortasında yer alan balteus alanının işleniş biçimi başlıkların kronolojisi hakkında önemli detaylar aktarmaktadır. Polster yastıkları ve balteus alanında genellikle zengin bezemelerle ile karşılaşılsa da bahsedilen bu alanlar bazen de işlenmiş boş bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.⁵⁵

Geç Antik Dönem mimarisinde kullanımını giderek azalan İon düzeni nedeniyle İon başlıklarında, Roma Dönemi'nde görülen süsleme ve zengin bezeme unsurları önemini yitirmiştir.⁵⁶ Erken Bizans Dönemi'nde İon başlıklarının ön yüzleri Roma Dönemi'ndeki kullanıma oranla daha sade ve basit şekilde işlenmektedir.⁵⁷ Geç dönem İon başlıklarında İon kymationu tek, iki ya da üç yumurtalı düzende kullanılmakta, Roma Dönemi kymationuna göre

⁴⁴ Bingöl 1980, 19.

⁴⁵ Aybek-Arslan 2015, 31.

⁴⁶ Vandeput 1997, 29; Aybek-Arslan 2015, 31.

⁴⁷ Aybek-Arslan 2015, 31.

⁴⁸ Aybek-Arslan 2015, 31.

⁴⁹ Bingöl 1980, 39-40.

⁵⁰ Şimşek 1997, 4.

⁵¹ Karaosmaoğlu 1996, 47.

⁵² Bingöl 1980, 35.

⁵³ Vandeput 1997, 30.

⁵⁴ Aybek-Arslan 2015, 32.

⁵⁵ Aybek-Arslan 2015, 32.

⁵⁶ Hermann 1988, 21.

⁵⁷ Bingöl 1980, 46.

daha dar şekilde işlenmektedir. Ayrıca ion kymationunda yer alan yan yumurta bezemeleri yarım ya da yumurta çanağı olmadan betimlenmektedir.⁵⁸

Çalışmada değerlendirmeye alınan eserler bahsedildiği gibi uğramış oldukları tahribatlar nedeniyle tanımlama güçlüğüne neden olmaktadır. Bu bağlamda başlıkların sağlam kalan bölümleri incelediğinde, ekhinusta yer alan yumurta sayısına dair net bir yargıya varılmak güç olsa da, ion kymationunun en az üç yumurtalı düzende işlendiği anlaşılmaktadır. Tespit edilen B2, B3 ve B4 numaralı başlıkların kymationunda yer alan yumurta bezemeleri oldukça derin işlenmiş, yumurta çanakları yumurtadan ayrılmış ve yumurta uçlarının sivrilerek uzadığı görülmektedir. Her üç başlığın yumurta bezemeleri arasında ok ucu işlemesine yer verilmiştir. B5 katalog numaralı ion başlığının ön yüzü tespit edilen diğer başlıklara göre daha sade ve yüzeysel olarak bezenmiştir. B5 numaralı başlığın kymationu üç yumurta düzeninde imal edilmiş, birbirini takip eden yumurta dizisi oldukça aralıklı ve yumurta aralarında herhangi bir bezeme olmaksızın betimlenmiştir. Bu kapsamda Savatra çevresinde tespit edilen ion başlıklarının Roma Dönemi'nde (MS II.-III. yüzyıl) yapılmış olduğu düşünülmektedir. Ancak ele geçen başlıklar devşirme mimari parça statüsünde olmasından dolayı başlıkların hangi yapıda kullanıldığına dair kesin bir yargı yapılamamaktadır.

Değerlendirme ve Sonuç

Antik Çağ boyunca coğrafi konum itibari ile ticari ve askeri yollar üzerinde bulunan Savatra Antik Kenti ve çevresi önemini kaybetmemiş ve birçok uygarlığın uğrak yeri olmuştur. Savatra ve çevresinin birçok yerinde mimari kalıntıları görmek mümkündür. Ancak kalıntıların birçoğu günümüz yerleşimlerinin altında bulunmaktadır. Ayrıca çalışmada konu edinilen başlıklar kısmı ya da ciddi derecede tahribata uğramıştır. Bu durum özellikle tanımlama ve tarihlendirme yapmada güçlükler çıkartmıştır. Çalışma konusu olan başlıklar tahribatların neden olduğu zorluklar nedeniyle ve buluntu yerleri tam olarak bilinemediğinden dolayı sütun başlıkları benzer örnekleri esas alınarak tipolojileri hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur.

Savatra ve çevresinde yapılan araştırmalarda ele geçen sütun başlıkları arasından form ve tarihleme olarak diğerlerinden ayrılan tek örnek B1 katalog numaralı başlıktır. Bu başlık Dor mimarisine ait form özellikleri yansıtırken, bezeme olarak ekinusunda, ion kymationu, ok ucu motifi ve annulet kullanılmıştır. Roma Dönemi ekinusu ion kymationlu dor başlıklarında, genellikle dorik yiv tercih edilirken çalışmamıza konu olan başlık ise nadir örnekleri bulunan boyun kısmı yivsiz işlenen başlıklar grubuna içerisinde yer almaktadır.⁵⁹ Çalışmamızda tespit edilen başlığın birlikte kullanıldığı üst yapı elemanları ile karşılaşmamış olmasından dolayı bu başlığı tekil olarak değerlendirmek ve kesin bir sonuca varmak oldukça güçtür. Ancak Anadolu'da bulunan benzer örneklerle tipolojik ve kronolojik olarak karşılaştırıldığında başlığın MS I. yüzyıla ait olabileceği düşünülmektedir. Ekinusu ion kymationlu dor başlıklarının Roma Dönemi'nde, agora portikleri, nymphaion, sütunlu caddeler, çok sütunlu anıtsal cepheye sahip tiyatro yapılarında kullanıldığı bilinmektedir. Bu nedenle Savatra ve çevresinde Roma Dönemi'ne ait bahsedilen bu yapı örnekleri ile benzer özellikte mimari kalıntı örneklerinin bulunması ihtimal dâhilindedir. Ancak çalışmamızda yer alan başlığın devşirme malzeme olması ve bulunduğu alanda herhangi bir yapı kalıntısı görülememesinden dolayı başlığın kullanılmış olduğu yapı hakkında fikir yürütmek oldukça güçtür.

Çalışmamızda yer alan B2, B3, B4, B5 numaralı başlıklar ve B6 numaralı polster parçası ion sütun başlıkları altında değerlendirilmiştir. Hellenistik dönemden sonra sütun başlıklarında özen göstermeden yapılan örnekler görülmektedir. Bu özensizlik bezeme örneklerinin en iyi

⁵⁸ Bingöl 1980, 46.

⁵⁹ Boyun kısmı yivsiz işlenen diğer örnekler için bkz. (Tırpan-Sögüt 1998, 170-171, Lev. 34, Fig. 11; Blömer-Winter 2006, 190, dn. 5, Fig. 7.)

gözlemlendiği yerler sütun başlıklarının ön yüzleridir. Ön yüzde yer alan ion kymationunda yer alan yumurta dizisi beşli sitemden üçlü yumurta dizisine düşürülmüş, zengin ve derin bezeme daha yüzeysel ve sade işlenmeye başlamış, volüt kıvrımlarını kuşatan bantlar daha özensiz ya da bantsız bezemeye başlanmıştır. Başlıkların bezeme detaylarını incelediğimizde, B5 numaralı başlık yukarıda bahsetmiş olduğumuz özelliklere uymaktadır. Ekinusunda üçlü yumurta dizisi sistemine sahip olan başlık ön yüz bezeme detayları bakımından diğer başlık örneklerine göre daha geç tarihlenebilir. B4 katalog numaralı başlık ekinusunda yer alan ion kymationunda beş adet yumurta dizisi bulunmaktadır. Çalışmamızda yer alan beşli yumurta dizisine sahip tek örnektir. Yumurta bezemesi derin kanallarla kabuk kısmından ayrılmış ve volüt kıvrımlarının hem iç hem de dış kısmında bant bezemesi yer almaktadır. Çalışmamızda yer alan diğer ion başlık örnekleri ile kıyaslandığında daha erken döneme ait bezeme örneği göstermektedir. B2 ve B3 katalog numaralı başlıklar üzerinde mevcut olan kırık ve yıpranmalar nedeniyle yumurta sayı sistemi görülememektedir. Ekinuste yer alan yumurta bezemelerine bakıldığında yumurtalar yukarıdan aşağıya sivrilmekte, derin matkap işlemeyle yumurta kabuk kısmından ayrılmakta ve yumurtalar arasından ok ucu bezemesi görülmektedir. B2 numaralı başlığın volüt kıvrımlarını volüt dış kenarından çevreleyen bir bant bezemesi bulunurken, B3 numaralı başlığın volüt kıvrımlarını iç kısımdan çevreleyen bant bezemesi görülmektedir. Kronolojik olarak incelendiğinde iki başlık örneğinin de aynı döneme ait olabileceği düşünülmüştür.

Savatra ve çevresinde tespit edilen başlıkların yan yüzlerinde yer alan polster bölümlerinin bezemeleri incelendiğinde, Roma Dönemi Anadolu'sunda yer alan bezeme örnekleriyle karşılaşılmaktadır. B2 ve B4 numaralı başlıkların polsterleri yatay akantus bezemeleriyle süslenmiştir. B3 ve B5 katalog numaralı başlıkların polster alanları ise yatay kamış yapraklarıyla bezenmiştir. Aynı zamanda bu iki başlığın balteus alanları da Attika orjinli bant bezemesiyle süslenmiştir. B6 numaralı polster parçası ise kırık dal (ranke) motifi ile imal edilmiştir.

Anadolu'da MS 2.-3. yüzyıl imar faaliyetlerinin hızlandığı dönem olarak bilinmektedir. Roma İmparatoru Hadrianus zamanında (MS 117-138) hızlanan bu imar süreci MS 2. yüzyıla yayılarak, yaşanan barış döneminde (Pax Romana) Anadolu'da bulunan kentler MS 3. yüzyılın ortalarına kadar gelişimini sürdürmüştür. Elde ettiğimiz veriler ışığında Savatra ve çevresinde MS 1. yüzyıldan itibaren imar faaliyetlerinde bulunmuş, MS 2. yüzyıldan itibaren kenti geliştirme ve imar sürecinin hızlandığı düşünülmektedir. Roma Dönemi Anadolu'sunda yaşanan barış dönemi (Pax Romana) gelişim faaliyetleri izleri çalışma alanımız olan Savatra ve çevresinde de izlenebilmektedir. Bu bilgiler ışığında genel anlamda elde edilen malzemelerin MS 1-3. yılları arasında tarihlenme ihtimali yüksektir. Yapmış olduğumuz bu çalışma, Savatra ve çevresinde tespit edilen yapı elemanlarının genellikle daha önce bahsetmiş olduğumuz barış dönemi sırasında inşa edilmiş olabileceği kanısını oluşturmaktadır. Bölgede ilerleyen yıllarda yapılacak olan kazı ve araştırmalarda elde edilecek veriler bölgenin imar faaliyetleri hakkında daha kesin yargıya varmamıza yardımcı olacaktır.

Katalog

Kat. No: B1 (Res. 1- Çiz. 1)

Adlandırma: Ekinusu İon Kymationlu Dor Başlığı

Malzeme: Gri-Beyaz Alacalı Mermer

Bulut yeri: Yağlıbayat Mahallesi

Ölçüleri: Başlık Yük. 35 cm.; Abaküs Yük. 11 cm.; Başlık Alt Çap. 46 cm.; İon Kymation Yük. 10 cm.

Benzerleri: Şimşek-Yener 2014, 187-188, Res. 3-6.; Gider 2011, 143-146, Fig. 11-13-16.; Demirer-Sayın 2019, 52, Kat. No. A1, Res. 2 a.b.; Bingöl-Onar 2009, 393, Fig. 9.

Tanım: Savatra civarında şimdiye kadar yapılan çalışmalarda tek bir ekinusu ion kymationlu dor başlığı tespit edilmiştir. B1 katalog numaralı başlık gri-beyaz alacalı mermerden üretilen yivsiz bir sütun üzerine işlenmiştir. Yivsiz sütundan başlığa geçiş tek sıra annulet ile yapılmaktadır. Dar bir ekinusa sahip olan başlığın ekinus kısmı detaylı işçilik gerektiren İonik kyma sırası ile süslenmiştir. Başlığın abaküs levha köşeleri ve ekinusun bazı bölgelerinde oldukça derin kırıklar ve tahribat söz konusudur. Kare formulu abaküsün stilistik özelliği yoğun kırıklar ve deformasyon nedeniyle net olarak görülememektedir.

Başlık üzerindeki bezemeler incelendiğinde; ekinus üzerine işlenen ion kymationuna ait yumurta bezemelerinin üst uç kısımları düz kesilerek gövdeleri aşağıya doğru dengeli bir şekilde sivrilmiştir. Yumurta bezemesinin dışında bulunan yumurta kabuk yapısı ise keskin ve derin işlenmiş kanallar ile yumurtadan ayrılmaktadır. Çanaklar arası ise ok uçları ile bezenmiştir. Ok uçları keskin hatlara sahip ve ok kanatları oldukça belirgindir. Sütun boynunda geçiş elemanı olarak kullanılan tek sıra annulet bezemesi, dışa doğru yarım daire formunda kullanılmıştır. Tespit edilen bu başlığın devşirme bir malzeme olmasından ve çevrede yapılan incelemelerde başlık ile birlikte kullanılan üst yapı malzemeleri ile karşılaşmamasından dolayı bu başlık hakkında sağlıklı bir tarihlendirme çalışması yapılamamaktadır. Savatra Antik Kenti ve çevresinde yapılan çalışmalarda başlığın ait olabileceği herhangi bir yapı kalıntısına ulaşılamamıştır. Bu nedenle başlığın ait olduğu yapıyla ilgili kesin bir yargıya ulaşmak güçtür. Tespit edilen dor başlığı tipolojik ve kronolojik olarak incelendiğinde ise M.S 1. yüzyıla tarihlendirilen dor başlıkları ile benzer özellikler taşıdığı gözlemlenmiştir.

Kat. No: B2 (Res. 2-3, Çiz. 2-3)

Adlandırma: İon Başlığı

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Buluntu Yeri: Yağlıbayat Mahallesi

Ölçüleri: Yük. 17 cm.; Korunan Abaküs ölç. 25x16 cm.

Benzerleri: Bingöl 1980, Lev. 30, 175, 204; Mert 2002, 262, kat. 2, Res. 8.

Tanım: Başlık oldukça tahrip olmuştur. Başlığın yalnızca sağ yüzünde yer alan volütlü plaster kısmı ve ön yüzde yer alan ion kymationunun bir kısmı izlenebilmektedir. Başlığın abaküs kısmı bezeksizdir. Başlığın ön yüzünde oldukça fazla tahribat olmasından dolayı detaylar kesin olarak incelenememiştir. Ön yüzde bulunan ion kymationunun yerleşimi dikkate alınarak volütler arasında beşli ion kyma dizisinin olduğu düşünülmektedir. Yumurta dizisinin ara boşlukları ok uçları ile doldurulmuştur. Volütler 3 kıvrım yaparlar ve dış kısımdan ince bir bant ile çevrilmişlerdir. Kanalis ve ekinus köşesinden volüt dış bandından birer köşe palmeti işlenmiştir. Ancak köşe palmetinin yalnızca tomurcuk kısmı izlenebilmektedir. Ekinusta yer alan yumurta dizisi ve kabuk kısımları birbirinden ayrılmış ve derin işlenmiştir. Ayrıca yumurta dizisinin uç kısımları sivrilerek aşağı doğru uzatılmıştır. Volüt gözü noktasal ve sade işlenmektedir.

Başlığın sağ yan yüzünde polster kısmının bir bölümü günümüze ulaşabilmiştir. Polster üzerinde yer alan balteus alanı izlenememektedir. Polster alını sade ve işlenmemiş bir şekilde üretilmiştir. Polster üzerinde yatay şekilde işlenmiş akantus yaprağı yer almaktadır. O.Bingöl'ün yapmış olduğu sınıflandırmada yatay akantus işlemeli polster bezemesi XIII sınıf olarak belirtilmektedir.⁶⁰ İşleme özelliklerine bakıldığında zaman, akantus yapraklı ince uzun ve yaprak

⁶⁰ Bingöl 1980, 100-108.

damarı matkap işçiliğiyle oldukça belirgi şekilde işlemiştir. Akantus yaprağının ana gövde damarı derin işlenmiş ve uç kısımda yer alan yaprak kalp şeklinde işlenmiştir. Yaprak lobları dişsiz ve keskin işlenmektedir. Yaprak gövdeleri birbiriyle bağlantılı olup yaprak uçları birbirinden bağımsız olarak işlenmiştir. Tespit edilen başlığın devşirme bir malzeme olmasından dolayı ve bölgede başlığı ait olabileceği herhangi bir yapı izi bulmadığından başlığın hangi yapıya ait olduğu bilinmemektedir. Başlık üzerinde yer alan yumurta dizisinin derin bir işçilikle yumurta kılıfından ayrılması zengin bezeme örneğidir. Başlık tipolojisi ve kronolojisi incelendiğinde MS 2.-3. yüzyıla ait örnekler ile benzerlik taşımaktadır.

Kat. No: B3 (Res. 4-5, Çiz. 4-5)

Adlandırma: İon Başlığı

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Buluntu Yeri: Yağlıbayat Mahallesi

Ölçüleri: Yük. 23 cm.; Korunan Abakus ölç. 32x20 cm.: Sütun tamburu çapı. 28 cm.: Ekinus yük. 10 cm.

Benzerleri: Mert 2002, 267, Kat. 6, Res. 18.; Bingöl 1980, Lev. 25, 82; Ekmekçi 2017, 143, Lev. 4.

Tanım: Başlık oldukça tahribata uğramıştır. Başlığın sağ tarafında bulunan polster kısmı ve ön yüzde yer alan ekinus kısmının bir bölümü kırıktır. Korunan kısımlar incelendiğinde, başlığın sağ, sol ve arka yüzünde polster yer almaktadır. Bu nedenle başlığı, bir yapının köşe sütunu olabileceği düşünülmektedir. Abakus kısmı yalın halde işlenmiştir. Başlığın ön yüzüne bakıldığında, başlığın sol köşesinde iki kıvrım yapan volüt yer almaktadır. Sağ köşesinde yer ala volüt kısmı kırıktır. Volüt kıvrımlarının iç kısmında ince bir bant yer almaktadır. Volütlerin arasında yer alan ekinus bölümünde İon kymationu yer almaktadır. Ekinusun bir bölümünün de kırık olmasından dolayı yumurta dizisi tam olarak görülememektedir. Ancak başlık ölçüleri ve işleme detayları başlığın 3 yumurtalı düzende olduğunu düşündürmektedir. Kanalis ve ekhinus köşesinden, volüt dış kısmından bir köşe palmetinin işlendiği görülmektedir. Tahribattan dolayı köşe palmetinin sadece tomurcuk kısmı izlenebilmektedir. Yumurta dizisi çanak kısmıyla derin matkap işlemeyle ayrılmaktadır. Yumurta dizisi aralarında ok ucu işlemesi yer almaktadır. Yumurtalar uç kısma doğru sivriltilerek oval bir form verilmiştir. Başlıktan sütuna geçiş tek sıra derin işlenen bir annulet ile yapılmıştır.

Başlığın yan yüzünde bulunan polster alını yalın halde bırakılmıştır. Polster kısmı yatay şekilde işlenen kalın kamış yaprakları ile bezenmiştir. Bu kalın yaprakların uç kısımlardan kök kısmına kadar derin işlemiş çentik yer almaktadır. O.Bingöl, yatay kamış yapraklı polster işlemlerini VIII. Grup olarak ele almaktadır.⁶¹ Polster kısmında yatay kamış yapraklarının çıkış noktası olan balteus alanı hacimli ve yuvarlak formu bant süslemesiyle işlenmiştir. Ayrıca başlığın arka yüzünde de bir adet polster bulunmaktadır. Böylece başlığın yan yüzleri ve arka yüzü aynı özelliklere sahiptir. Başlık bu özellikleriyle çalışma konumuz dâhilindeki diğer başlıklardan ayrılmaktadır. Başlığın nereden bulunduğu ve hangi yapıda kullanıldığı bilinmemektedir. Ancak başlığın yapısı itibarı ile kullanıldığı yapıda köşe sütununa ait bir başlık olabileceği düşünülmektedir. Bezeme detayları göz önünde bulundurulduğunda başlığın MS 2.-3. yüzyıla ait olabileceği düşünülmektedir.

Kat. No: B4 (Çiz. 6-7, Res. 6-7)

Adlandırma: İon Başlığı

⁶¹ Bingöl 1980, 84-86.

Malzeme: Gri-Beyaz Mermer

Buluntu Yeri: Savatra Antik Kenti Mozaikli Alan

Ölçüleri: Yük. 16 cm.; Korunan Abakus ölç. 36x25 cm.: Polster uz. 27 cm.: Ekinus uz. 20 cm.

Benzerleri: Bingöl 1980, Lev. 29, 49, 53, 86.

Tanım: Savatra Antik Kenti mozaikli alan kazısında bulunan ion sütun başlığı oldukça tahrip olmuş şekilde ele geçmiştir. Başlığın ön yüzünde yer alan volütler ve ekinus alanında yer alan bezeme detayları deformasyondan dolayı kaybolmuştur. Başlığın yan sol yan yüzünde bulunan polster alını, polster ve balteus kısmı neredeyse tamamen kırılmıştır. Polster alınının bir bölümü ve polsterin ön yüzde yer alan volüte yakın olan bir kısmı görülebilmektedir.

Başlığın ön yüzü incelendiğinde; abaküs alanı boş bırakılmıştır. Volütler iki kıvrım yapmakta, volüt iç ve dış kenarları ince bir bant ile çevrelemektedir. Volüt gözü noktasal olarak işlenmiştir. Volütlerin dış kenarından kanalis ve ekinusun köşesine doğru palmet motifleri yer almaktadır. Ancak tahribattan dolayı palmet motiflerinin yaprak sayısı ve yapısı görülmektedir. Başlığın ekinus alanında beş adet ion kymationu yumurta dizisi yer almaktadır. Volüt kenarlarında bulunan ion yumurtalarının bir kısmını volüt dış kenarından gelen palmet motifi kapatmaktadır. İon kymationu yumurta dizisi, derin kanallarla dış kabuk kısımdan ayrılmış, yukarıdan uçlara doğru sivrilmiş bir yapıdadır. Yumurtalar birbirlerinde ok uçları ile ayrılmaktadır. Başlık sütundan ayrı şekilde üretilmiştir.

Başlığın yan yüzü incelendiğinde; polster alını boş bırakılmıştır. Polster üzerinde yatay akantus ve yatay kamış bezemeleri yer almaktadır. Akantus yaprakları balteus alanından çıkarak volüt kısmına kadar uzanmaktadır. Akantus yapraklarının ve kamış yaprağının detayları derin matkap işlemesiyle verilmiştir. Balteus alanı her iki kenarı oval bilezik benzeri bir süsleme ile sınırlandırılmıştır. Bezeme olarak üst üste sıralanmış yapraklar kullanılmıştır. Bingöl, yapmış olduğu kataloglamada polsterinde yatay akantus bulunan başlıkları "XIII" sınıf olarak belirtmektedir. Klasik düzen olarak bilinen İki akantus yaprağı ortasındaki kamış yaprağı ile betimlenmektedir. Afrodisyas Tiberyus Salonu'nda bulunan örnek oldukça benzer özellik göstermektedir. Tarih konusunda belirleyici olan özelliklere bakıldığında, polster kısmında yer alan akantus ve kamış yaprağı bezemesi oldukça deri matkap işlemesiyle ve üç yaprak şeklinde verilmektedir. Balteus alanında bulunan üst üste sıralanmış yaprak bezemesi ve balteus sınırlarında yer alan bezemeler benzer örnekleriyle karşılaştırıldığında, başlığın MS 2. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir.

Kat. No: B5 (Çiz. 8-9, Res. 8-9)

Adlandırma: İon Başlığı

Malzeme: Beyaz Mermer

Buluntu Yeri: Ağsaklı Mahallesi

Ölçüleri: Yük. 17 cm.; Korunan Abakus ölç. 37x45 cm.: Polster uz. 32 cm.: Ekinus uz. 22 cm.

Benzerleri: Mert 2002, 267, Kat. 6, Res. 18; Bingöl 1980, 72; Lev. 38 Kat. No 294.

Tanım: Başlık ön yüzünde bulunan ekinus ile volüt kısımlarında ve yan yüzde yer alan polster alanlarında yer yer deformasyonlar görülmektedir. Ayrıca abaküs alanı da tahrip olmuştur. Çalışmamızda yer alan diğer başlık örneklerine göre çok daha iyi durumdadır. Başlığın ön yüzünü incelediğimizde; abaküsün izlenebilen kısmı boş bırakılmıştır. Ekinus alanında üç adet ion kymationu yer almaktadır. Volütler iki kıvrım yaparlar ve volüt kenarları iç kısımdan ince bir bantla çevrelenmiştir. Volütlerin dış kenarından kanalis ile ekinusun köşesine doğru köşede bulunan yumurtaları yarıya kadar kapatan muhtemelen palmet motifleri işlenmiştir. Ancak tahribattan dolayı palmetlerin detayları görülememektedir. Başlık sütun ile beraber değil ayrıca

işlenmiştir. Başlığın ekinus bölümünde yer alan ion kymationlarının yumurta dizisi derin ve yüksek işlenmemiştir. Yumurtalar uzun ve sivri yapıda işlenmektedir. Ayrıca başlıktan sütuna geçiş tek sıra astragal şeklinde yapılmıştır. Bu başlık Bingöl'ün "E 1 a" grubuna benzer özellikler göstermektedir.

Başlığın yan yüzünde yer alan polster üzerindeki bezemeler incelendiğinde; polster kısmı üzerine yatay kamış yapraklarının işlendiği görülmektedir. İri kamış yaprakları boydan boya ortadan bir kanal ile ortadan ikiye ayrılmaktadır. Polster ortasında yer alan balteus alanı yaprakların çıkış noktasını oluşturmaktadır. Balteus dekorasyonu ile iki adet bant ile polsteri sıkır şekilde betimlenmektedir. Bu tarzdaki balteus örneklerinin Attika kökenli olduğu düşünülmektedir. Bu tarzda betimlenen balteus örneklerine, Side müzesinde yer alan bir ion başlığı⁶² ve çalışma bölgemizin de sınırları içerisinde bulunduğu Konya Arkeoloji Müzesinde yer alan bir ion başlığı gösterilebilir. Bingöl, bu tipteki yatay kamış yapraklı polsterleri VIII. grup⁶³ olarak ele almaktadır. Başlığın yan yüzünde yer alan bezeme örnekleri incelendiğinde stilistik olarak Roma İmparatorluk Dönemi özelliklerini yansıttığı söylenebilir. Benzer örnekleri incelendiğinde ise başlığın MS 2-3. yüzyıla ait olabileceği düşünülmektedir.

Kat. No: B6 (Res. 10-11, Çiz. 10-11)

Adlandırma: Polster Parçası

Malzeme: Mermer

Buluntu Yeri: Yağlıbayat Mahallesi

Ölçüleri: Yük. 13 cm.; Volüt Gözü 3 cm.

Benzerleri: Mert 2002, 269, Kat. 7, Res. 21.

Tanım: İon başlığına ait olan, yan yüzde yer alan polster kısmından, sadece volütlü ön yüzü ile bezemeli yan yüzeyin bir kısmı ele geçmiştir. Polster alanının ortasında yer alan balteus bölümü tahrip edildiğinden dolayı izlenememektedir. Ön yüzde yer alan volüt kısmı iki sıra kıvrım yapmaktadır. Volüt kıvrım kenarlarının iç ve dış kısımlarında bant detayı bulunmamaktadır. Volüt gözü yalın ve noktasal olarak işlenmiştir.

Bu başlığın bezemeli polster alanı incelediğimiz diğer örneklerden zengin bezemesiyle farklılık göstermektedir. Polster alanının ortasında yer alan balteus kısmının izlenememesi, bezeme bütünlüğünün yorumlanmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Polster kısmında yer alan bezemenin sağlam kalan bölümüne bakıldığında, balteus kısmına doğru uzanan bir ana dal ve ana dala sağlı sollu yerleştirilen yan dallar ile yan dal uçlarındaki kalp yapraklı bitkisel bezeme göze çarpmaktadır. Bezeme özellikleri detaylı şekilde incelendiğinde, bitkisel bezeme dekorunu oluşturan dallar, sap ve yapraklar oldukça detaylı şekilde işlenmiştir. Polster üzerinde yer alan dal ve yapraklar işlendikleri alanın yapısına göre şekillendirilmiş, böylelikle bitkisel bezemeye doğal bir görüntü verilmeye çalışılmıştır. Yaprakların kenarlarından başlayarak yaprak ortasına doğru derinleştirilmiş, böylelikle yaprak ana damarı hatları belirginleştirilmiştir. Mimari parçanın çok az bir kısmı ele geçmesine rağmen bezeme işçiliğinin oldukça zengin ve kaliteli olduğu gözlenebilmektedir. Bitkisel bezemenin stil özelliklerine bakıldığı zaman Konya Arkeoloji Müzesi'nde yer alan MS 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen İon sütun başlığı ile benzerlik göstermektedir.⁶⁴ Özellikle yaprak, yaprak ana damarları ve yaprak sapı incelendiğinde bezeme detayları aynı şekilde doğala yakın verilmeye çalışılmıştır. Çalışmamızda yer alan polster parçası oldukça tahrip olduğundan ve kısıtlı bir

⁶² Bingöl 1980, 72, Lev. 38, Kat. No 294.

⁶³ Bingöl 1980, 84.

⁶⁴ Mert 2002, 269.

alanda yer alan bezeme detaylarının sağlam olarak günümüze ulaşmasından dolayı iki eser arasındaki kıyaslama ancak yaprak ve yaprak sapı özelinde incelenebilmektedir. Özellikle balteus alanının tarihleme konusunda etki eden unsur olması nedeniyle, ele aldığımız eser MS I.-II. yüzyıl olarak değerlendirilebilir.

Yazarların Katkısı / Author Contributions: Çalışmaya; Yazar 1: % 50, Yazar 2: % 50 oranında katkı sağlamıştır. / To work; Author 1: 50%, Author 2: 50% contributed to the study.

Çıkar Çatışması / Conflicts of Interest: Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder. / The author declare no conflict of interest.

Kaynakça

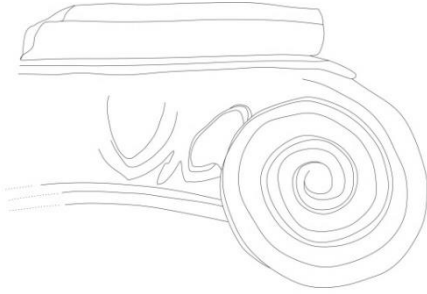
- Alp, O. 2006, *Pisidia Bölgesi Roma Dönemi Bezemeli Mimari Elemanları*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Aulock, V. H. 1976, "Münzen und Stadte Lykaoniens", *Istanbul Mitteilungen*, Beiheft 16. Deutsches Archäologisches Institut Abteilung İstanbul, Tübingen.
- Aybek, S. - Arslan, B. 2015, "Metropolis'te Bulunan M.S. 2.-3. Yüzyıla Tarihli İon Tipi Sütun Başlıkları", (Eds. E. Okan – C. Atilla), *Prof. Dr. Ömer Özyiğit'e Armağan*, Ege Yayınları, İstanbul, 29-45.
- Bahar, H. 2005, *Eskiçağ Tarihi (Ders Notları)*, Dizi Ofset, Konya.
- Bammer, A. 1980, "Elemente Flavisches-Trajanischer Architekturfassaden aus Ephesos", *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien (Öjh)*, 52, Wien, 67-90.
- Bildirici, M. 2009, *Tarihi Su Yapıları*, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Ankara.
- Bingöl, O. 1980, "Das Ionische Normalkapitell in Hellenistischer und Römischer Zeit in Kleinasien", *Istanbul Mitteilungen*, Beiheft 20, Tübingen.
- Bingöl, O. - Oral, M. 2009, "Magnesia ad Maeandrum", *30. Kazı Sonuçları Toplantısı*, IV, 385-408. Ankara, 385-408.
- Bingöl, O. - Kökdemir, G. 2012, "Menderes Magnesia'sı (1984-2010)", (Eds. O. Bingöl- A. Öztan-H. Taşkiran), *DTCF 75. Yıl Armağanı, Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları (1936-2011)*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Dergisi, Ek III.2, Anı, Armağan Serisi, Ankara, 391-404.
- Blömer, M. - Winter, E. 2006, "Der Dülük Baba Tepesi bei Doliche und das Heiligtum des Iupiter Dolichenus 2. Vorbericht (2004-2005)", *Istanbul Mitteilungen*, 56, 185-205.
- Calder, W - Cormack, J. M. R. 1962, "Monuments from Lycaonia, The Psido- Phrygian Borderland, Aphrodisias", *MAMA*, VIII, Manchester University Press, Manchester.
- Coulton, J. J. 1976, *The Architectural Development of the Greek Stoa*, Clarendon Press, Oxford.
- Strabon 2000, *Antik Anadolu Coğrafyası*, (Çev. A. Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Texier, C. 2002, *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı. Ankara.

- D'Andria, F. 2003, *Hierapolis (Pamukkale) Arkeoloji Rehberi*, N. Fırat (çev.), İstanbul, De Chaisemartin, N. – Theodorescu, T. H. 1991, “Recherches preliminaires sur lafrons scaenae du theater”, *Aphrodisias Papers 2*, (Eds. R.R.R. Smith – K.T. Erim), Ann Arbor, 29-65.
- Demirer, Ü. - Sayın, E. 2019, “Kibyra’da Ekinusu İon Kymationlu Dor Başlıkları”, *ANASAY*, 10, 43-59.
- Dinsmoor, W. B. 1950, *The Architecture of Ancient Greece*, B. T. Batsford, London.
- Durm, J. 1905, *Handbuch der Architektur II*, Alfred Kroner Verlag, Stuttgart.
- Filges, A. 2006, “Blaundos - Berichte zur Erforschung einer Kleinstadt im Lydisch-Phrygischen Grenzgebiet”, *Istanbuler Forschungen*, 48, Tübingen.
- Ekmekci, M. U. 2017, *Nikaia’daki Antik Sütun Başlıkları*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa.
- Flinders, W. M. 1886, *Naukratis I*, Trubner & Co., London.
- Gider, Z. 2011, “Doric capitals with Ionic cymation in the light of Examples from Caria Region”, *Anodos, Studies of the Ancient World*, 11, 139-148.
- Gider, Z. 2013, *Karia Bölgesi Dor Mimarisi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya.
- Herrmann, J. J. 1988, *The Ionic Capital in Late Antique Rome*, (Ed. G. Bretschneider), Roma.
- Ismaelli, T. 2009, *Hierapolis Di Frigia III: Architettura Dorica a Hierapolis Di Frigia*, Ege Yayınları, İstanbul.
- Işık, İ. 2018, “Lykaonia Bölgesi Kuzeydoğu Kesimi Tarihi ve Yerleşim Yerleri”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (SEFAD)*, 40, 191-206.
- Kaya, M. A. 2000, *Anadolu’daki Galatlar ve Galatya Tarihi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- Kadıoğlu, M. 2009, “Eski Anadolu Uygarlıkları, Roma Dönemi’nde Anadolu”, *T.C. Kültür Bakanlığı, Türkiye Kültür Portalı Projesi. Arkeoloji ve Sanat Tarihi*, Ankara.
- Knackfuss, H. 1908, “Das Rathaus von Milet”, *Milet 1, 2*, Berlin.
- Knackfuss, H. 1924, “Der Südmarkt und die benachbarten Bauanlagen”, *Milet. 1.7.*, Schoetz und Parrhysius. Berlin.
- Lauter, H. 1976, *Die Koren des Erechteion (Antike Plastik 16)*, Gebr.Mann, Berlin.
- Le Quien, M. 1901, *Oriens Christianus*, Otto Harrassowitz, Wiesbaden.
- Mert, İ. H. 2002, “Konya Arkeoloji Müzesi’ndeki İon Başlıkları”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 247-269.
- Mert, H. 2009, “Untersuchungen zur hellenistischen und kaiserzeitlichen Bauornamentik von Stratonikeia”, *Istanbuler Forschungen*, 50, Tübingen.
- Mitchell, S. 1993, *Anatolia, Land, Men and Gods in Asia Minor: The Celts and the Impact of Roman Rule. I-II*, Oxford University Press, Oxford-New York.
- Otschar, U. 1987, “Betrachtungen zur kunstgeschichtlichen Stellung des Sebasteion in Aphrodisias”, *Aphrodisias de Carie, Colloque di Centre de recherches archéologiques de l’Université de Lille 3*, (Eds. J. De La Geniere – K. Erim), Paris, 107-122.

- Pensabene, P. 1993, “Elementi Architettonici Di Alessandria E Di Altri Siti Egiziani Serie C”
Vol III: 3 Repertorio D’Arte Dell’egitto Greco-Romano, L’Erma Di Bretschneider,
Roma.
- Ramsay, W. 1960, *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Rumscheid, F. 1994, *Untersuchungen zur kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus –
Katalog Abbildungsnachweis, Tafeln und Beilagen*, P. von Zabern, Mainz am Rhein.
- Rumscheid, F. 1998, *Priene: A Guide to the Pompeii of AsiaMinor*, İstanbul.
- Şimşek, C. -Yener, B. 2014, “Laodikeia’da Dor Mimarisi”, *10. Yılında Laodikeia*, (Ed. C. Şimşek), Ege Yayınları, İstanbul, 173-195.
- Tırpan, A. A. – Söğüt, B. 1998, “Batı Ovalık Kilikya’da Çokgen (Poligonal) Taşlı Duvar Örgü Tekniği”, *Olba*, I, 161-186.
- Uz, M. D. 1986, “Teos Dionysos Tapınagi Temenos Alanı”, *III. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 227-242.
- Uz, M. D. 1990, “The Temple of Dionysos in Teos”, *Hermogenes und die Hochhellenistische Architektur*, (Eds. E.-L. Schwandner – W. Hoepfner), Mainz am Rhein, 51-61.
- Uz, M. D. 2013, *Teos’taki Dionysos Tapınağı*, Odtü Yayıncılık, Ankara.
- Vandeput, L. 1997, *The Architectural Decoration in Roman Asia Minor Sagalassos: a Case Study*, Leuven.
- Watzinger, C. - Wulzinger K. 1921, *Damascus. Die antike Stadt*, Vereinigung Wissenschaftlicher. Berlin, Leipzig.
- Wilberg, W. 1919, “Die Entwicklung des dorischen Kapitells”, *Öjh*, 19/20, 167-81.

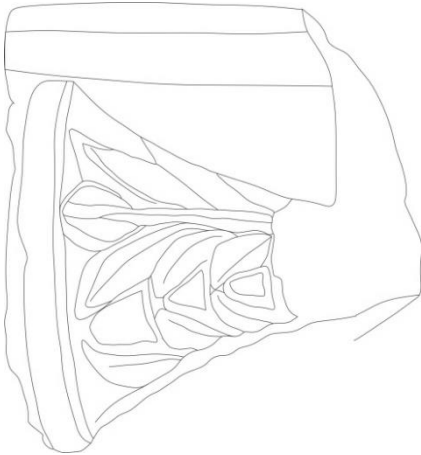

Çiz. 1: Kat. No. B1 Ekinusu İon Kymationlu Dor Başlık **Res. 1:** Kat. No. B1 Ekinusu İon Kymationlu Dor Başlık

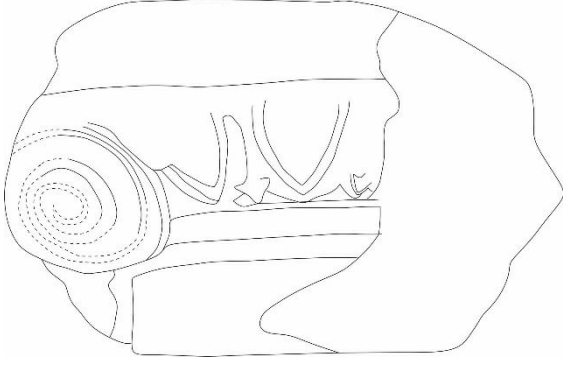
Çiz. 2: Kat. No. B2 Ön Yüz

Res. 2: Kat. No. B2 Ön Yüz

Çiz. 3: Kat. No. B2 Yan Yüz

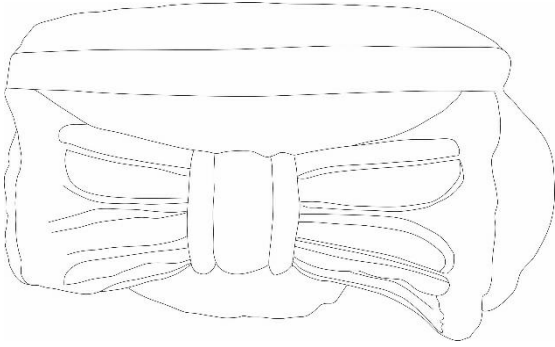
Res. 3: Kat. No. B2 Yan Yüz

Çiz. 4: Kat. No. B3 Ön Yüz

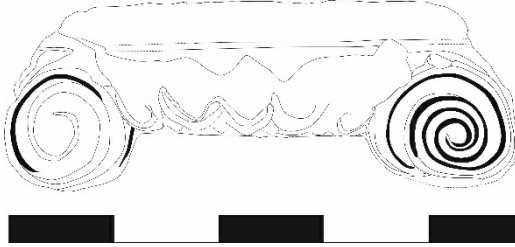
Res. 4: Kat. No. B3 Ön Yüz

Çiz. 5: Kat. No. B3 Yan Yüz

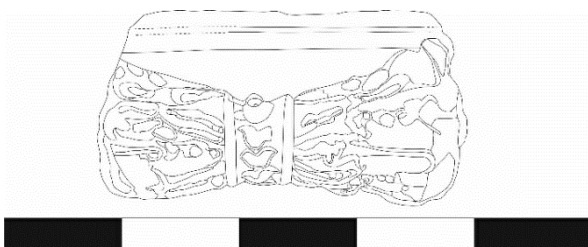
Res. 5: Kat. No. B3 Yan Yüz

Çiz. 6: Kat. No. B4 Ön Yüz

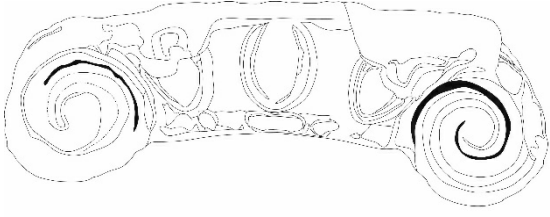
Res. 6: Kat. No. B4 Ön Yüz

Çiz. 7: Kat. No. B4 Yan Yüz

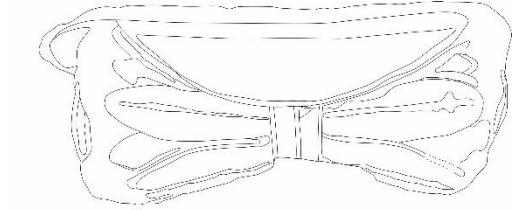
Res. 7: Kat. No. B4 Yan Yüz

Çiz. 8: Kat. No. B5 Yan Yüz

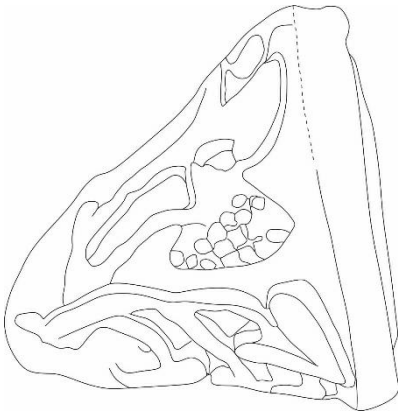
Res. 8: Kat. No. B5 Yan Yüz

Çiz. 9: Kat. No. B5 Yan Yüz

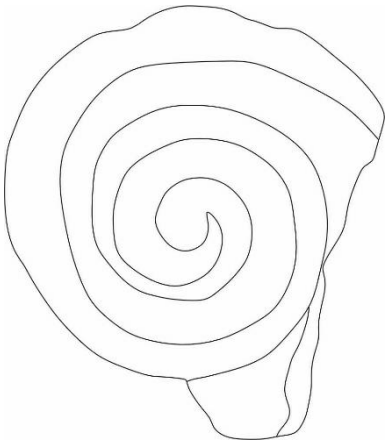
Res. 9: Kat. No. B5 Yan Yüz

Çiz. 10: Kat. No. B6 Polster Parçası Yan Yüz

Res. 10: Kat. No. B6 Polster Parçası Yan Yüz

Çiz. 11: Kat. No. B6 Volüt Çizim

Res. 11: Kat. No. B6 Volüt Resim